

ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕНЬ НА НЕЗАКОННІ ДІЇ ПРОКУРОРСЬКО-СЛІДЧИХ ПРАЦІВНИКІВ

Стаття 40 Конституції України надає всім громадянам право скеровувати індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатись до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Порядок реалізації права громадян на звернення, їх розгляду та вирішення встановлений Законом України "Про звернення громадян".

У преамбулі цього Закону вказано, що він забезпечує громадянам України, крім іншого, можливості для відстоювання своїх прав, законних інтересів та відновлення їх у разі порушення.

Законодавством про звернення громадян передбачено вимоги до звернень, термінів їх подання, кола осіб, які можуть їх подавати, а також порядку розгляду і вирішення.

Відповідно до ст.12 Закону України "Про прокуратуру" в органах прокуратури вирішуються звернення про порушення прав громадян та юридичних осіб, крім скарг, розгляд яких віднесено до компетенції суду.

Звернення, розгляд яких належить до компетенції судових органів, вирішуються в органах прокуратури в разі необхідності захисту інтересів держави та громадян, які неспроможні через фізичний або матеріальний стан захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження (ст. 36-1 Закону України "Про прокуратуру").

Звернення може бути усним (записаним на особистому прийомі службовою особою) чи письмовим, надісланим поштою або переданим громадянином до відповідної прокуратури особисто чи через уповноважену ним особу, якщо ці повноваження оформлені відповідно до вимог чинного законодавства (ст.5 Закону України "Про звернення громадян", ст.44 КПК України тощо). У зверненні має бути зазначено прізвище, ім'я, по-батькові, місце проживання громадянина, викладено суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Письмове звернення має бути підписане заявником (якщо колективне – заявниками) із зазначенням дати.

Звернення, які не містять даних про особу (прізвище і його місцезнаходження, адресу), вважаються анонімними і не розглядаються. За наявності в таких зверненнях повідомлень про вчинені злочини або ті, що готуються, скеровуються до правоохоронних органів за належністю.

Звернення із незрозумілим текстом або в яких відсутні дані, достатні для їх розгляду чи прийняття обґрунтованого рішення (про орган, що прийняв оскаржуване рішення, про час його прийняття тощо), у 5-денний строк повертаються заявникам із відповідними роз'ясненнями оперативними працівниками відділу прийому громадян.

Відповідно до п.3.1 наказу Генерального прокурора України №3гн від 12 квітня 2011 року перевірки за заявами громадян, юридичних осіб, зверненнями та запитами депутатів усіх рівнів, за винятком заяв та повідомлень про злочини, розслідування яких належить до компетенції органів прокуратури, проводиться лише в разі їх попереднього вирішення керівниками компетентних органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та контролю. В інших випадках такі звернення за належністю надсилаються до відповідних органів державної влади та контролю, органів місцевого самоврядування, а в передбачених чинним законодавством випадках – до суду.

Не підлягають розгляду звернення народних депутатів України, депутатів місцевих рад, у яких містяться пропозиції, вказівки чи вимоги у конкретних кримінальних, цивільних, господарських справах, у тому числі з

питань слідства і нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання і досудове виконання рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян. Авторам таких звернень у 10-денний строк надаються роз'яснення про неприпустимість втручання у діяльність органів прокуратури з посиланням на відповідні рішення Конституційного Суду України та процесуальне законодавство.

Відповідальність за своєчасний і якісний розгляд звернень покладається на керівників структурних підрозділів прокуратури області, міських, районних, міжрайонних і прирівняних до них прокурорів.

При встановленні фактів несумлінного ставлення до перевірок звернень, а також нена належного і невчасного виконання доручень прокуратур вищого рівня винні в цьому прокурорські працівники несуть відповідальність, згідно з Дисциплінарним статутом прокуратури України.

Зі скаргами на дії прокурорсько-слідчих працівників громадяни можуть звернутися на прийом за місцем проживання до прокурорів міст та районів, які зобов'язані прийняти від громадянина звернення та повідомити про це керівництво прокуратури області. За зверненнями стосовно прокурорсько-слідчих працівників прокурор області призначає службове розслідування.

Підставами для проведення службового розслідування можуть бути: звернення депутатів обласних, місцевих та районних рад, посадових осіб органів виконавчої влади, засобів масової інформації; заяви, скарги та листи громадян.

У разі, якщо у зверненні йдеться про злочин, вчинений працівниками прокуратури, проводиться дослідна перевірка. Якщо у процесі перевірки встановлено ознаки злочину, то порушується кримінальна справа. За матеріалами службового розслідування прокурорсько-слідчі працівники можуть бути притягнуті прокурором області до встановленої законом відповідальності з дотриманням чинного законодавства, а за порушення Присяги працівника прокуратури – звільнені із займаних посад.

Про результати розгляду таких звернень громадянина обов'язково повідомляють письмово або усно, за його бажанням.

ВИРІШЕННЯ ЗАЯВ І СКАРГ ГРОМАДЯН У ПОРЯДКУ, ВИЗНАЧЕНОМУ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Відповідно до статті 121 Конституції України органи прокуратури України здійснюють нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство.

Здійснення цієї наглядової функції тісно пов'язане із розглядом і вирішенням заяв і скарг громадян на дії та рішення службових осіб зазначених органів.

На будь-якій стадії дізнання чи досудового слідства особа, яка вважає, що її конституційні права порушено, може захистити їх шляхом подання особисто чи законним представником в установленому кримінально-процесуальним законодавством порядку відповідної заяви чи скарги, оскільки за змістом ст.12 Закону України "Про звернення громадян" дія цього закону не поширюється на порядок розгляду заяв і скарг громадян, встановлений кримінально-процесуальним, цивільно-процесуальним, трудовим законодавством і законодавством про захист економічної конкуренції.

НА ДІЇ ТА ПОСТАНОВИ ОРГАНІВ ДІЗНАННЯ

Статтю 110 КПК України встановлено, що прокурору, який безпосередньо здійснює нагляд за додержанням законів органами

дізнання, можуть бути оскаржені дії і постанови органів дізнання.

Зокрема, постанови про відмову в порушенні кримінальної справи, зупинення дізнання; процесуальні дії органів дізнання (затримання особи, обшуки, виїмки, огляди); оперативно-розшукові дії: (контрольні закупки, проникнення в житлові та інші приміщення, застосування насильства, погроз та інших незаконних заходів (ч.4 ст.22 КПК України); бездіяльність органів дізнання: (неприйняття відповідних рішень за заявами і повідомленнями про злочини, невжиття заходів для запобігання злочину або його припинення).

Такі скарги мають право подавати підозрювані, обвинувачені, потерпілі, захисники, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, поняті та інші особи.

У разі надходження скарги з цих питань прокурор зобов'язаний розглянути її впродовж 10 днів від дня, наступного за днем реєстрації у книзі вхідної кореспонденції прокуратури, і про прийняте рішення повідомити заявнику.

НА ДІЇ СЛІДЧОГО І ПРОКУРОРА

Порядок оскарження дій слідчого і прокурора та вирішення скарг цієї категорії визначено ст.ст.234-236 КПК України.

Згідно зі ст.234 КПК України, дії слідчого можуть бути оскаржені прокурору як безпосередньо, так і через слідчого. При цьому, згідно з вимогами ст.5 Конституції України, дії, бездіяльність та рішення слідчого можуть бути оскаржені прокурору учасниками кримінального судочинства, а також іншими особами, якщо дії, бездіяльність або прийняті ним рішення порушують їхні законні права та інтереси.

У такому ж порядку може бути оскаржено дії та рішення слідчого про повну або часткову відмову в задоволенні клопотань підозрюваного, обвинуваченого, їх захисників, а також потерпілого і його представника, цивільного позивача, цивільного відповідача або їх представників про виконання будь-яких слідчих дій, якщо обставини, заявлені у клопотанні, мають значення для справи.

Якщо скарга прокурору передається через слідчого, то останній зобов'язаний впродовж доби передати її за належністю зі своїми письмовими поясненнями, а скарги підозрюваного чи обвинуваченого, яких взято під варту, адміністрацію місць попереднього ув'язнення, зобов'язані надіслати прокурору не пізніше трьох діб із часу подачі скарги.

Прокурор упродовж трьох днів після одержання скарги зобов'язаний вирішити її та повідомити заявника про результати (ч.1 ст.235 КПК України).

Рішення про відмову в задоволенні скарги повинно бути мотивованим. Якщо рішення прокурора пов'язане зі скасуванням постанови слідчого, то копію відповідної постанови можна надіслати безпосередньо заявнику.

Скарга і копія повідомлення про результати її вирішення приєднуються до справи, якщо оскаржувалися дії чи рішення, пов'язані з розслідуванням кримінальної справи. В іншому випадку вони додаються до наглядового провадження.

За незгоди скаржника з відповіддю прокурора, вона може бути оскаржена до суду або вищестоящому прокурору, який розглядає і вирішує скаргу в порядку і строки, передбачені ст.ст.234-236 КПК України.

НА РІШЕННЯ ПРО ВІДМОВУ В ПОРУШЕННІ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ

За змістом ст.99-1 КПК України постанову слідчого і органу дізнання про відмову в порушенні кримінальної справи може бути оскаржено відповідному прокурору, а якщо таку постанову винесено прокурором – вищестоящому прокурору. Скарга подається особою, інтересів якої вона стосується, або її представником упродовж 7 днів із дня одержання копії постанови.

За результатами перевірки прокурору необхідно скласти довідку, а в разі визнання постанови про відмову в порушенні кримінальної справи законною та обґрунтованою – мотивований висновок. У випадку скасування постанови слідчого або органу дізнання прокурор організовує додаткову перевірку, за якою встановлюється контроль до прийняття законного та обґрунтованого рішення та надання остаточної відповіді автору скарги. При цьому остаточною відповіддю автору скарги надається прокурором, який її розглядав та вирішував. Він не має права передоручати надання відповіді у цих випадках будь-якому іншому органу.

За наявності підстав, прокурор може скасувати постанову про відмову в порушенні кримінальної справи з одночасним її порушенням (ч.4 ст.100 КПК України).

Про вжиті заходи та прийняте рішення прокурор повідомляє заявника: при поданні скарги на постанову органу дізнання в 10-денний строк (ч.2 ст.110 КПК України); у разі оскарження постанови слідчого впродовж трьох днів після одержання скарги (ч.1 ст.235 КПК України).

НА ПОСТАНОВУ ПРО ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ

Скарги подаються особами, стосовно яких порушено кримінальні справи, їхніми захисниками, законними представниками, а при порушенні кримінальної справи за фактом вчинення злочину – особами, чиїх інтересів стосується порушена справа з обґрунтуванням ущемлення прав та законних інтересів відповідної особи.

Про результати розгляду скарги та прийняте рішення прокурор зобов'язаний письмово повідомити скаржника мотивованим листом у строки, передбачені ст.110 ч.2 (10 днів) і ст.235 ч.1 (3 дні). Разом із відповіддю заявнику може бути надіслана копія постанови про скасування незаконного процесуального рішення.

ЩОДО НЕЗГОДИ ІЗ ЗАКРИТТЯМ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ

Статтями 213-214 КПК України визначено підстави та порядок закриття кримінальної справи, а ст.215 КПК України – порядок та строки оскарження постанови про закриття справи.

Особа, щодо якої проводиться слідство, а також особа, інтересів якої воно стосується, або її представник, має право оскаржити цю постанову в частині, що стосується підстав і мотивів закриття справи (ст.236-5 КПК України).

У разі закриття справи через смерть обвинуваченого близькі родичі і громадські організації мають право з метою реабілітації потерпілого просити про доведення досудового слідства до кінця.

При цьому постанову про закриття кримінальної справи може бути оскаржена зазначеними особами прокурору, а постанову останнього вищестоящому прокурору, як безпосередньо, так і через слідчого у строк, передбачений ч.1 ст.215 КПК України, тобто в 7-денний термін з дня одержання письмового повідомлення або копії постанови про закриття кримінальної справи.

Слідчий зобов'язаний упродовж доби скерувати прокурору скаргу, яка надійшла до нього, разом зі своїм поясненням. Розглядаючи та вирішуючи таку скаргу, прокурор повинен ознайомитися зі справою і не пізніше 30 днів із дня надходження звернення скасувати постанову про її закриття і відновити досудове слідство або залишити скаргу без задоволення, про що повідомити заявнику (ст.215 ч.4 КПК України).

Свєн КРИКЛИВЕЦЬ,
Львівський міжрайонний транспортний прокурор, старший радник юстиції